

УДК 349.2:351.74

Леонід Володимирович МОГІЛЕВСЬКИЙ,

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
проректор Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6994-6086>*

ОБ'ЄКТИВНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ВИОКРЕМЛЕННЯ В СИСТЕМІ ТРУДОВОГО ПРАВА ІНСТИТУТУ ТРУДОВИХ ПРАВ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Науковці неодноразово наголошували на тому, що трудове право є важливою галуззю у системі національного права України. Його головна роль полягає у тому, щоб за допомогою норм регулювати поведінку людей у процесі здійснення ними своєї праці. При цьому такі норми мають також охороняти законі права й інтереси працівника, створювати сприятливі умови праці тощо. Реалізувати вказані завдання неможлива без ефективно налагодженої структури системи трудового права України. Зауважимо, що найбільш характерними структурними підрозділами системи трудового права є інститути. Саме тому їх дослідження є актуальним і потребує подальшої уваги з боку як вітчизняних, так і зарубіжних учених.

Узагалі, структура системи трудового права – це об'єктивно обумовлена внутрішня організація галузі права, що виявляється в єдності, узгодженості й розподілі правових норм за інститутами та іншими галузевими явищами і структурними утвореннями [1, с. 35]. Отже, структура системи трудового права постає у вигляді її будови, яка виражає насамперед склад, набір компонентів і частин цього правового утворення. В юридичній літературі традиційно зазначають, що інститути є важливим елементом структури системи права.

С. С. Алексєєв стверджував, що інститут права – це відокремлена група юридичних норм, які врегульовують суспільні відносини конкретного виду. Як приклади зазначений автор наводив інститут права власності в цивільному праві, інститут відповідальності посадових осіб в адміністративному праві, інститут виборчого права та норми, які врегульовують статус депутата в конституційному праві. Він відзначав, що інститути можуть бути галузевими та міжгалузевими (комплексними) [2, с. 305]. Що стосується інститутів трудового права, то вони охоплюють меншу, ніж галузь, сукупність юридичних норм і розрізняються між собою за предметною ознакою регулювання, тобто особливостями окремих видів суспільних відносин або окремими сторонами (елементами) якогось конкретного різновиду суспільних відносин [3, с. 25–26]. Як слушно зауважує Ю. Ю. Івчук, інститути трудового права – об'єктивно утворені структурні підрозділи, покликані в межах предмета цієї галузі права регулювати з необхідною деталізацією окремий вид суспільно-трудових відносин або окремий елемент (сторону) складного єдиної трудової правовідносини [3, с. 68]. До особливостей інститутів трудового права авторка відносить такі.

1. Природу й особливості інституту трудового права можна правильно зрозуміти, якщо виходити з того, що це – така спільність правових норм, яка, в свою чергу, є елементом наступного структурного підрозділу – підгалузі трудового права. Інститути трудового права націлені на регламентацію певного сектору, сторони трудових і тісно пов'язаних з ними відносин. Кожний інститут трудового права являє собою відносно уособлений «блок», «агрегат» галузі трудового права.

2 Юридичним критерієм втілення тієї або іншої сукупності правових норм у конкретний інститут трудового права слугують такі три ознаки: 1) юридична єдність правових норм: як цілісне утворення інститут трудового права характеризується єдністю змісту, яка виражається в загальних положеннях, правових принципах або сукупності використовуваних правових понять, єдності правового

режиму регульованих суспільно-трудових відносин; 2) повнота регулювання певної сукупності трудових і тісно пов'язаних з ними відносин; 3) уособлення норм, що утворюють правовий інститут, в главах, розділах, частинах та інших структурних елементах нормативно-правових актів, покликаних регулювати трудові та тісно пов'язані з ними відносини.

3. Ознаки, що виокремлюють інститут трудового права як самостійний підрозділ системи галузі, обумовлені визначальними функціями конкретного правового інституту, його роллю в забезпеченні цілісного, відносно завершеного регулювання суспільно-трудових відносин; з погляду регулятивних властивостей кожен інститут трудового права забезпечує самостійний регулятивний вплив на певну ділянку трудових і тісно пов'язаних з ними відносин. Ця ознака – головна, що уособлює ті або інші спільності норм трудового права в його інституті [4, с. 84].

4. Інститут трудового права відрізняється певною внутрішньою організацією охоплюваного ним нормативного матеріалу. «Зовні» у взаємозв'язках з іншими підрозділами галузі трудового права правовий інститут являє собою системно-цілісне, неподільне утворення, єдину правову спільність. Однак ця цілісність і неподільність існують тому, що окремі правові приписи пов'язано не лише однорідністю фактичного змісту, інтелектуально-вольовою, юридичною єдністю, але й певною внутрішньою організацією. Інакше кажучи, інститут трудового права має власну структуру. Для його структури є характерними: а) наявність комплексу «рівноправних» нормативних приписів; б) певна юридична різномірність приписів – вони тому і пов'язані в єдиний комплекс, що забезпечують різнобічний вплив на цю ділянку суспільно-трудових відносин; в) поєднання усіх норм сталими закономірними зв'язками, які виражено в загальних приписах, а головне – в юридичній конструкції. Остання із вказаних ознак є вирішальною [4, с. 84].

5. Інститути трудового права отримують зовнішнє уособлене закріплення в системі трудового законодавства. Іноді правовий інститут закріплюється в окремому нормативному юридичному акті [4, с. 84].

Отже, можемо дійти висновку про те, що інститути – це основні структурні ланки системи трудового права, це обумовлено тим, що вони, по-перше, більш чіткі, конкретизовані та однорідні стосовно свого предмету регулювання, а по-друге, вони є логічно завершеними і відносно самостійними підсистемами системи трудового права, що надає можливість вносити у них певні структурні та

змістовні зміни, не зачіпаючи при цьому інших складових ланок системи досліджуваної правової галузі.

Важливе значення виокремлення інституту трудових прав поліцейських полягає у тому, що:

- згруповуються однорідні за предметною спрямованістю та методами регулювання норми права, що сприяє більш чіткому визначенню основних напрямів реалізації регулятивного впливу трудового права на трудові правовідносини поліцейських;

- забезпечується більш змістовне та оперативне регулювання трудових правовідносин під час проходження служби в поліції;

- забезпечуються внутрішня цілісність та автономність інституту трудових прав поліцейських у системі трудового права.

Список бібліографічних посилань

1. Чанышева Г. И., Болотина Н. Б. Трудовое право Украины. Харьков : Одиссей, 1999. 480 с.

2. Алексеев С. С., Архипов С. И., Игнатенко Г. В. Теория государства и права : учебник. 3-е изд., перераб. и доп. М. : Норма, 2004. 484 с.

3. Івчук Ю. Ю. Теоретичні підходи до системи трудового права України в умовах ринкової економіки : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2004. 167 с.

4. Івчук Ю. Ю. Інститути трудового права. *Право і Безпека*. 2003. № 3. С. 80–84.

Одержано 07.04.2021